окт. '96

САДОМАЗОХИЗМЪТ КАТО ЛЮБОВ, ОТЧУЖДЕНА ОТ МЕТОДА СИ

„Садо-мазо къща разваля."
Народна поговорка

Деконструкция и реконструкция на понятието "любовен метод"

А/ –Има ли любовта метод?

–Не!

Няма любов сама за себе си, любов въобще. За любов не може да се говори като за самостойна величина, положена в интелигибелно, физическо или каквото и да било пространство. Към любовта не може да се възхожда. Никой не е в състояние да я постига волево; може само да очаква да му се случи, защото тя е събитие и по правило е мислима само в този модус. Любовта е екзистенциалия и като такава, разбира се, е неметодична. Възможният максимум в разсъдъчното ни домогване до нея е да установим, че ни е сполетяла. Невъзможно е да се говори за любов зад и отвъд феномените на нейното случване. В този смисъл идеята за метод на любовта е напълно неуместна, дори абсурдна. Тук методът не би имал основание за съществуването си, тъй като зад него не стои никаква субстанция, която би го използвала като такъв. Любов и метод са две несъвместимости. Но тъй като подобен песимистичен от познавателно гледище /макар и в голяма степен верен/ извод, безрезервно приет, би обрекъл без време настоящото писание на свършек, то, воден частично от суетния спремеж да го продължа и в по-голяма степен от добрите прояснителни способности на друг тип рефлексия, ще задам отново същия въпрос.

Б/ –Има ли любовта метод?

– Да.

Любовта е същност сама за себе си и сама в себе си съществуваща, т.е. има идеален характер. Бидейки такава обаче, тя си остава положена вън от нас и неминуемо е белязана с печата на другост спрямо собственото ни битие. При това положение нещата остават твърде проблематични, тъй като по никакъв начин не можем да си обясним как ни се случва да обичаме. Затова с готовност, но с едно наум и от немай-къде, прибягваме до редовната процедура на сезиране на метафизични мисловни трикове, а именно започваме да допускаме различни възможности за конструиране на връзка, благодарение на която същността любов би могла да се прояви в нашето битие, без при това да престане да бъде същност. Първата най-добре защитима, най-добре защитена и в крайна сметка /по мярата на собственото ми убеждение/вярна мисловна операция в тази насока е отдаването на връзка от такъв характер в прерогатива на благоустроителния промисъл с всички произтичащи от това следствия. Имайки предвид обаче респектиращия обем и стойност на всичко изписано и изговорено в тази насока, а също отчитайки собствената си относително слаба теологическа компетентност, ще се изкуша тук да проиграя един друг, доста по-малко възможен и доста по-трудно защитим, но съвсем не безинтересен вариант. Полагаме становището, че има такава любов, която съществува независимо от своите прояви и в това си битие е сама на себе си достатъчна. Бидейки идеална обаче, тя не остава в себе си, а низхожда, намирайки проява в своите феномени, които макар и да имат началото си в нея, не са тъждествени с нея. Дотук - NIHIL NOVI . Пътят, по който любовта еманира във формите на своите феномени, аз наричам мет-од /METH-ODOS /. Метод ще рече "път след" - път, следващ същността или, което в случая е равнозначно-"път междинен" - път между същността и феномена. Подобно на същностите, методите също са

уникални. Методът - това е трасето, посредством което за любовта става възможно да произведе феномен без да се загуби сама за себе си. Методът е гаранцията, че любовта ще присъства в света под образа на типични прояви, които са различими от всичко друго тъкмо като любовни прояви. По метода на функциониране на даден феномен, се ориентираме на коя точно същност феномен е той. Това още не значи, че методът препятства същността да се изявява многообразно. Проявите на любовта са всевъзможни, но благодарение на метода всички те възхождат към едно начало. Тук загърбваме феноменологията с нейното "заскобяване" на същностите и се обръщаме към спекулация от неоплатонически тип, която ни осигурява възможността да удържим така реконструираното понятие и да го превърнем ако не в обяснителен, то поне в прояснителен инструмент.

Садизмът като любов

Садизмът е представим като любовен феномен. Въпреки че тук липсва изява на любовния метод, класифицируема като "типична", все пак мотивацията на садиста за действията му се налага като повече от сходна с тази на влюбения. Това ни говори за девиация в начина на възхождане към същността, в пътя на нейното излагане, в метода й, но оставя несъмнен факта, че става дума за добиране /някак сгрешено и самопрепятстващо се, но все пак добиране/ тъкмо до тази същност - любовта. Садизмът е любов, еманирала алтернативно, любов малформирала. Небезизвестният маркиз дава името си на един аномален метод, на едно низхождане по крива, на едно неконтролирано изливане на същността в несъответстващи й форми. Отчуждена от своя метод, любовта бълва уродливи феномени. Посредством изкривената си еманация тя осиновява чужди изяви, припознавани като патологични. Плувайки в несвои води,

любовта подменя радикално и изразните си средства. Езикът на нежността е заместен от този на изтезанието; ласката е заменена с бич. Опосредена от собствения си метод, любовта е търсене на уникалния друг. При садизма обаче чистата другост, макар и уникална, не достига. Ударението тук се поставя върху едно специфично качество – таланта да страдаш. В този смисъл по простата логика на взаимното допълване максимално желания обект на всеки садизъм е идеалния мъченик, идеалния страдалец. Тук отново се завръща съмнението, че мотивацията на садистичните действия няма любовно естество, тъй като любовта по правило е насочена към личност, докато в дадената ситуация приматът на личността е заменен с подчертан акцент върху специфично нейно качество, което от своя страна може да бъде присъщо на немалко хора. Тъкмо в отпадането от уникалността сякаш се състои

отчуждаването на любовта от метода й. Садизмът става любов с маска; любов не съумяваща да разпознае себе си. Методическата метаморфоза дарява любовта с чуждо тяло, в което тя просто отказва да се познае. Идеята се погнусява от отражението си. Материята не се оформя, а се малформя. Вместо ентелехия се получава ектелехия. Затова садизмът е припознаван като не-любов, като някакво друго на любовта. А той е друго на любовта в такова отношение, в каквото Грегор Замза /героят на Кафка/ е друго на себе си, докато пребивава в тялото на насекомо. И така садизмът е методическа грешка. Той е любов, подменила дискурса си; любов, заграбила чужд дискурс.

Садизмът като идеология

Садизмът стана идеология, когато бе зазидан в слово. Зидарят, предполагам е известен. Това ословесяване-

циментиране, разбира се, му донесе куп неизбежни последици: втвърдяване на формата, доктринерски / макар и доста ефектен/ език, тавтологично преексплоатиране на крайно малък брой устойчиви парадигми и прочие идеологически рудименти. Кулминацията на това дискурсивно разболяване дойде с манифестите. Ексхибиционистичната нужда от манифестации /спомнете си девети септември/ роди текстове като "Към освободените" и "Философия в будоара", които вписаха садизма в аналите на културата и същевременно дадоха на така омразните му морализатори работа за векове напред. Сполетян от феномените на изкълчената любовна еманация, Сад ги възпя, привидя като естествени, систематизира, популяризира, но не и отрефлектира. Артикулациите на неговата квази-саморефлексия произведоха идеология. Тя пък, като всяка идеология, бе дотолкова нагла в претенциите си, че се обяви за единствен прогласител на "естественото" човешко състояние, нахвърли няколко фундаментални истини по въпроса, изрепчи се на морала /с което само му повъзвърна силата/ и скоропостижно умря. При това тъкмо в книгите на идеолога си. Точно там - в опусите, посветени на него, садизмът загина. Неволно, но надеждно умъртвен веднъж от собствената си теоретическа плиткост и втори път от необузданите творчески пориви на кръстника си, за които последният заслужава дълбок поклон от всички хуманисти. Горното би трябвало за кой ли път да ни отправи към закономерния извод, че изсмуканите от пръстите /във Фройдовия смисъл/ идеологии, въпреки на пръв поглед завидната си устойчивост, все пак не са сред най-виталните. Сад не бе предвидил това. Комунистите също.

Мазохизмът като любов

Мазохизмът, според простата логика на

комплементарността, е другото лице на загубилата метода си любов. Леко и подлъгващо безметежно се стига до извода, че те със садизма са взаимно обусловени, че едното е гаранция за съществуването на другото. Макар и лесна, верността на подобно заключение в нашия случай отвежда до успокояващата увереност, че алтернативната еманация е също по някакъв начин закономерна, сиреч някакси контролируема. Мазохизмът също издига в идол специфично качество на другия, но този път това е способността да насилваш. Мазохистичната проява на любовта е насочена към уникалния садист. Откъснатата от нормалния си метод любов произвежда взаимнонеобходими феномени /нещо, което прави и в рутинните си прояви/. Мотивацията тук е аналогична, но носи обратен знак. Любовната тръпка идва от чувственото усвояване на чуждата воля за мощ и най-вече от сетивно приемания израз на тази мощ. Еротичните потенции са скрити в съзнанието за собствената слабост. Малтретирането отпращва импулсите, в които явства любовта, феноменализирана след низхождането си по кривата на несвойствения метод.

Мазохизмът като идеология

Въркаме в торбата с лъжите и вадим от там "Венера в кожи" на Леополд Ритер фон Захер-Мазох - едно произведение много силно като страст и отчайващо слабо като литература. Последното се обуславя от факта, че така споменатият труд от воле попада в графата "много силно преднамерени писмена", към която клонят почти всички идеологически жанрове. Впрочем Мазох едва ли е имал за цел да пише "програмно произведение", но в крайна сметка като че ли се е насилил да прави тъкмо това. И той, и Сад, тръгнали на лов за струяща непосредственост, в един миг похващат перата и я опосредяват. Мазохизмът, както може да се очаква, също предявява претенцията, че е пълноценната и истин-

ска любов, а не просто някаква перверзия. Идеологът отстоява принадлежност и възхождане към чисто любовно начало. Отново се привежда до немай-къде експлоатираната опозиция "култура - природа", като механизмите на първата се разобличават като репресиращи всяка естественост. "Нагласеното" и "маниерното" се опълчват терористично срещу "природата и невинните й влечения". Всъщност садизмът и мазохизмът успяват да пренасочат и ангажират вниманието на културата по-скоро и предимно в битието си на идеологии, отколкото в това на живи феномени. Ушите на цивилизацията чуват говоренето, но не виждат правенето. Както често се случва, говоренето произвежда ефект, а правенето се загърбва и скотомизира. Ако нямат битие в текст, то все едно го нямат изобщо. Така че садизмът и мазохизмът се раждат и умират върху страниците и голямото внимание, с което от време на време биват заобиколени, дължат единствено на факта, че се осмелиха да проговорят и пропишат.

Садомазохизъм и морал

"Единствено очертанията на порочните същества не се размиват в прозрачната кал на атмосферата."

Чезаре Моро

"Смъртна любов"

Ако всяко понятие, за да бъде такова, има свои граници, смятам, че то неминуемо извиква при себе си и образ. Макар по принцип да пребивава в областта на мислимото, понятието неминуемо осъществява диверсия и нахълтва в сферата на представимото, на видимото. Най-малкото заради това, че то винаги води след себе си някакъв асоциативен поток, свързан с образи от личния опит. Понятието не се изчерпва с измерението си

на някаква абстракция, на нещо само умопостигаемо. То завладява съзнанието и като усещане, и като представа, и като образ; някак иконично е. Оформяйки се като видимост, понятието ни влияе и психически. Иконичността е този негов аспект, който сякаш навлиза най-дълбоко в нашата интимност, който прави понятието само наше, който му задава уникални рамки и параметри само за нас, дообогатява го над онези характеристики, правещи го общо за всички. Тази азбучна истина сякаш важи и за едно от най-иконичните в този смисъл понятия - "морал". То с особена сила покорява собствените ни визийни полета. Образите и аналогиите, извиквани при споменаването му обикновено са доста. Затова с известен риск да стана иносказателен, ще се спра на един от тях. Проблематизиращото съзнание, щем - не щем, винаги привижда морала като масив с не особено ясни очертания. Макар и институционализиран, моралът никога не е бил безпроблемно изяснен конструкт. Неговите граници винаги се губят в някаква странна и непрогледна мараня. Едно от най-големите изкушения на пророческите философии е по някакъв начин нагледно да очертаят и след това да преодолеят губещите се полоси на този масив. Така да се каже, да се разходят по рамките на това понятие, да заемат позиция, от която то ще им се яви в обозримост. Те с решителни стъпки навлизат в маранята, забулила границите му и там, бидейки в непрогледност, се опитват да скочат отвъд. Възгордяни в своята маргиналност обаче, те само тръбят, че моралът им се е изяснил, че го виждат на длан, че вън от него са придобили надеждната гледна точка към него, а всъщност бойкият им и изнервен стил свидетелства единствено за това, че са в междина, чиито опори никога не са достатъчно солидни. Тяхното"не" на морала е толкова красливо, че веднага ги разконспирира като не можещи да съществуват без него, като възможни единствено по отношение на него. Моралът започва да ги из-

ползва като разпознавателен лакмус за това, какво самият той не е. Те са кривите огледала, в които той се оглежда, за да разбере какъв не трябва да бъде. Несубстанциални, те са възможни само като изключение на правилото, но в телеологически план съществуват ~~само~~, за да докажат, че такова правило има и то е действащо. Ето защо подобни философии сякаш са маргинални на гореспоменатия масив, а всъщност са интегрирани в него. Садомазохизмът е една тактическа травестия на морала, чрез която той по-добре опознава самия себе си. Такова е и състоянието на садизма и мазохизма, взети като идеологически конструкции. Те загърбват морала, старят се да бъдат индиферентни ~~[illegible]~~, да бъдат друго на него, за да се спасят от тегобите му. Всички опорни точки на този стремеж обаче, неизменно си остават в пределите му. Опитите за надскачане могат само да го легитимират, не и да го дискредитират.

Сроден с този е и патосът на Ницше да превъзмогне морала. Освен на всичко друго, идеята за свръхчовека отвъд доброто и злото, е продукт и на иконичната представа за морал. Тя е бунт срещу образа на плашещия масив, който може да се яви и като кошмар. Суспендирането на морала става чрез волево изтриване на респектиращия му образ, чрез стопяване на контурите му, чрез снемане на иконичността му в гранична ситуация. Единствената друга възможност /и единствено действителна/ е в откровението, но тя е предмет на друг разговор. За садомазохизмът става възможно да изиграе ролята на феномен, в който етическото оглежда себе си благодарение на облагодетелстващия факт, че само порокът има прости и ясни форми. За разлика от него скрито-противоречивия и сложен конструкт на морала при опит за наблюдение тактично "се размива в прозрачната кал на атмосферата".

Българската политическа ситуация като садомазохистична PAR EXCELLENCE

/Нежелан, но налоятелен екскурс/

Така нареченият български електорат вече години наред се самозаблуждава, че иска да си отдъхне от тегоби. Е, лъже се. Не иска. Той всеотдайно и отчаяно е влюбен в страданието, но още не е прозрял тази си, заплашваща да се разкрие като исконна, мотивация. Вече по всичко личи, че на неговия гръб сто тояги наистина са безнадеждно малко. Трябват повече. Само този упорито въпроизвеждащ се мазохистичен ген може да обясни завидната и незнаеща пропуск точност, с която избирателят нацелва да овласти оногова, който най-добре и под най-разнообразни форми ще го измъчва. Последна справка - действащото правителство. При така оформилата се констелация, за да бъдеш избран да ръководиш, трябва в окото ти задължително /но за препоръчване - смекчено от общ благ тон и изглед/ да проблясва пламъчето на префинения изтезател. То е печелившия коз и тъкмо то е наложително да се пласира като послание към гласоподавателя. Това, разбира се, трябва да стане фино и на втори план. На първи се изиграва обратното, а именно "ние сме унижени, оскърбени и нещастни като вас", "ние сме едни от вас", "ние сме заедно със(за)вас". Милозливата благост се пласира, за да не се дразни ресантимана /Ницше/ на плебеите. Управляващата в момента сила дойде на власт и ръководи=измъчва точно с такива позивни. Тя всъщност перманентно играе по Брехт, с отчуждение. От една страна, за да може избирателят да се идентифицира с нея, пласира лидерите си като добри и мили герои от ревлива мелодрама /те пък, хлъзгави като гущери и с гласове, залутани из диапазона между сопрана и тенора, чудесно пасват на това/ , а от друга, посредством почти сакрални зонгови кодове и в будоарен план, загатва, че те могат и ще действат по-скоро като инквизитора Торквемада. Въобще БСП по избори се държи като лошия вълк в одаянията на нещастната болна баба, а електоратът - като вечно не съумяващата да го разконспирира червена шапчица. Обаче нещо, дълбо-

ко залегнало в архетипа на наивното момиченце безпогрешно му подсказва, че голямата калъчка се крие не другаде, а тъкмо нейде из ватените гащи на подозрително голямозъбата баба. И то вотира квази-бабата, т.е. калъчката. Защото иска мъчения, при това качествени. Да загърбим смущаващото число от актуални примери на управленски садизъм и за пример да дадем един сякаш по-второстепенен случай. Горди естети и знаковеди-комсомолци, безспорно вещи в семиотика и хералдика, знаейки какво се чака от тях, не се напъват да дарят националната ни гордост с /ако не чак достоен, то поне приличен/ герб, а закономерно я дамгосват с убог и грозен значок. С кирливо коте . Концепцията е, получавайки го върху паспорта си, да останеш трайно жигосан и унизен от него. А това е удовлетворително и за двете страни. Такъв род негласни сделки правят най-избираемата тъкан в България да е мускулната.

Друг един политик, който вие подобни конспиративно-садистични трели, видимо гарантиращи успех, започва все по-настойчиво да надига глава /във всички смисли/ с мачистката си харизма. Освен че положително пили нервите на едва напъпилия български феминизъм, колегата Ганчев демонстрира завидно познаване на мазохистичния уклон на избирателската душа. Той грижливо отделя милозливата патетика като терен на песенното си творчество, а пряката му акция /здравеняшки подплътена/ е не да печели, а направо да прелъстява електората, при това в съвсем прекия смисъл. Наистина, понякога преднамерено галантния тон на джентълменската седукция поради обща неовладяност на характера отстъпва място на откровено дебелашка свалка, провеждана сякаш от войник в полагаема отпуска на дансинга на селска дискотека. Но и това има своите чарове. Друго е по-важно: зад посланията на този вечен кандидат на славата израства образа на тежката десница, която освен да гали струни и да върти шпага, също така мо-

же да се стяга в железен пестник, от чийто удар хрускат кости. Зад усмивката на Жорж, покрай типично американския инфантилизъм на голямото добродушно бебе, прозира онова, което в политическия жаргон наричат "здрава ръка". А този тип ръце, както знаем, могат да хванат не един, а 11000 камшика заедно. Да не говорим, че далеч повече им отива направо боздуган. Този /в известна степен замислен, но в много по-голяма - неволен/ имидж все по-натрапчиво се пласира, видимо използвайки медията като посредник за почти пенетрално проникване в навикналата душа на избирателя. За да си политик в България, е добре да се рекламираш поне като Троекуров /виж лошия, но овластен и властващ персонаж на Пушкин/, а може и повече, все е в плюс. Също така не вреди, ако по избори се изстъпиш като някой Крали Марко /при това визуално докарващ представата за последния/и се провъзгласиш за единствен защитник на безкрайния синджир Венери във ватенки, но едновременно с това оставиш вратичка за двоумление какво по-точно си наумил да правиш - да управляваш или да онождаш.

Естествено в такава ситуация на всеобща и многопланова политическа травестия онзи, който се държи просто нормално, обикновено губи шанс. Дано не навеки. Картината се доусложнява от факта, че всички масово и неотклонно се препоръчват за единствени, оторизирани и непоколебими агенти на морала. Петер Вайс в"Марат/Сад" е уловил добре такава ситуация. Леко перифразиран по логиката на сходството привеждам английския вариант на един негов стих, чийто превод няма да приложа, за да не подразня по-благочестивите: „BULGARIA IT'S MORE LIKE A RUIN
THEY'RE ALL STUFFED WITH GLORIOUS FOOD
THEY THINK ABOUT NOTHING BUT SCREWING
BUT WE ARE THE ONES WHO GET SCREWED."

И така, ако това абсурдно вагинално поведение на българския електорат /с огромно извинение за патерналистичния

израз/ все някога не бъде изместено от нагласите на стабилното гражданско общество , вместо достойна държава, ще продължаваме да си обитаваме някакво жалко псевдовъзрожденско , анахронично и илюзорно коминтерноко кънтри. И ще продължаваме, защото уви, такъв тип общество, каквото е гражданското,по видими белези обещава да не си пробие път тук НИКОГА. И проблемът за това вече не е икономически, а манталитетен. Той е в това,че ние всеотдайно сме отдадени на генетично присъщия си порок да сме собствените си автосаботьори. При това не толкова един спрямо друг /което все пак е лечимо/, а най вече сами в себе си. Въпреки че презирам измисления народопсихологически дискурс, се налага да отбележа това. Вместо да се залъгваме с тъпашките митове, че българинът имал традиционни добродетели, които били неизтребими, че бил трудолюбив, че все пак щял да се възроди от пепелта, е по-умно и по-оздравително да зарежем този напълно безпочвен нарцисизъм, да сложим ръка на сърце и да си признаем, че това просто не е вярно. Българинът много отдавна никак не е трудолюбив и за това може да свидетелства всеки,имал възможността да надникне в работоспособния свят. Да не говорим, че бързо и със сигурни крачки се превръщаме в невъзвратимо оеснафял народ, в дрънчаща на кухо нация без Бог, нация без смисъл. Така че без бавене да се разделяме с високо патетичните и самомнителни идеологеми за идеалната си исконна добродетелност и да навлизаме в процедура на самопризнаване на актуалната си долност. И да виним за нея не другиго, а себе си. Да избегнем това вечно делегиране на отговорности. Самоуличаването в долност би ни дарило и с първата добродетел - възможността да гледаме на себе си трезво, а не през криви огледала. Гражданското общество в България никога не може да стъпи на традиционни добродетели, защото те отдавна не съществуват, то може да стъпи само върху трезвото и критично заключение, че всъщност не прите-

жаваме такива. Защото само точната равносметка, че нямаме нещо, може да отприщи желанието да го придобием. В другия случай само храним илюзии, пощим отдалъна оплешивяли митове и кастрираме собствената си продуктивност с ерзаци. Защото да мечтаем за по-добро сме обилно дарени, но триж по-обилно сме дарени с гения на собствената си мазохистична подривност. И ако не си признаем това сега без остатък, след време то ще ни застигне и така ще ни удари , че ще усетим болката чак в петите, при това в степен, в която дори собственият ни упорит мазохизъм вече няма да я припознае като удоволствие. И тогава ще съжалим, че не сме се освестили на време, че не сме си дали сметка как обитаваме една методическа грешка, че сме изгубили същността си, пропадайки по криволичещите пътища на фалшификата, че сме се дрогирали от удоволствието на страданието, че вместо с история разполагаме с хронологията на една перверзия. И ще ни стане много, много тъжно, защото садо-мазо разваля не само къща, не само държава, но и живот, но и смисъл.

Къде си вярна, ти любов народна!?![I]

Явор Гърдев
(TRIVMVIRATVS ART GROVP)

I. Под"вярна" тук разбирай "неотчуждена от метода си".